Viite Hallintovaliokunnan asiantuntijakuuleminen 30.9.2022 hallituksen esityksestä HE 73/2022 vp

Asia HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE LAEIKSI VALTION PALVELUIDEN SAATAVUUDEN JA TOIMINTOJEN SIJOITTAMISEN PERUSTEISTA ANNETUN LAIN JA JULKISEN HALLINNON YHTEISPALVELUSTA ANNETUN LAIN 2 §:N MUUTTAMISESTA

Valtioneuvosto antoi 12.5.2022 eduskunnan käsiteltäväksi hallituksen esityksen (HE 73/2022 vp) laeiksi valtion palveluiden saatavuuden ja toimintojen sijoittamisen perusteista annetun lain ja julkisen hallinnon yhteispalvelusta annetun lain 2§:n muuttamisesta.

Valtion henkilöstöä edustavat pääsopijajärjestöt esittävät hallituksen esityksestä yhteisenä asiantuntijalausuntona seuraavaa:

Keskeiset esitykset

Aukioloasetus kumottaisiin toimintaympäristöönsä nähden vanhentuneena ja osittain soveltamatta jääneenä. Uusi valtion viranomaisen aukioloaikaa koskeva sääntely sijoitettaisiin lakiin valtion palveluiden saatavuuden ja toimintojen sijoittamisen perusteista. Sääntelyssä määriteltäisiin, mitä aukiololla tarkoitetaan ja mitä hallinnossa asioivalle on vähintään tarjottava viranomaisen aukioloaikana.

Lisäksi valtion viranomaiselle säädettäisiin erityinen velvoite tiedottaa tehokkaasti palveluajoistaan mukaan lukien asiakirjojen jättämisestä viranomaiselle määräajan noudattamista vastaavalla tavalla.

Lisäksi esityksessä ehdotetaan julkisen hallinnon yhteispalvelusta annetun lain soveltamisalan muuttamista siten, että hyvinvointialueet voisivat olla yhteispalvelu-sopimuksen toimeksiantajia ja toimeksisaajia.

Järjestöt pitävät virastojen aukioloa koskevan sääntelyn uudistamista lähtökohtaisesti kannatettavana.

Vaikutukset

Järjestöt keskittyvät lausunnossaan esityksen henkilöstövaikutuksiin, erityisesti mahdollisiin välillisiin vaikutuksiin työajan sijoitteluun sekä viranomaisen tiedottamisvelvollisuuteen.

Hallituksen esityksessä todetaan, ettei aiempaa vapaammalla aukioloajan sijoittelulla arvioida olevan merkittäviä vaikutuksia viranomaisten aukioloaikoihin. Voimassa oleva aukioloasetus ei koske virkamiesten työaikaa, vaan virastojen aukioloaikoja. Samoin ehdotettu sääntely koskisi ainoastaan virastojen aukioloaikoja. Valtion virkamiesten ja työntekijöiden työaika määräytyy jatkossakin valtion virka- ja työehtosopimuksessa, johon ehdotetulla sääntelyllä ei olisi vaikutusta.

Järjestöt toteavat, että vaikka valtion virkamiesten ja työntekijöiden työaika ei määrity aiemman aukioloasetuksen eikä ehdotetun uuden sääntelyn perusteella, on asiassa huomioitava muutoksen vaikutukset virkamiesten **työaikojen sijoittumiseen**. Voimassa olevassa valtion virastojen aukiolosta annetussa asetuksessa on määritelty tarkkaan, että valtion virastot ovat auki arkipäivinä kello 8.00–16.15. **Vaikka aukioloasetus ei koskekaan valtion virkamiesten eikä työntekijöiden työaikaa vaan virastojen työaikaa, se on ollut perusta virastotyöajan päivän säännöllisen työajan kohdentamiselle.**

Vaikka uudistus ei estä virastoja jatkamasta nykyisen aukioloasetuksen mukaista aukiolokäytäntöä, voi uudistus lisätä epävarmuutta viraston aukiolon, palvelutuotannon ajallisen tarjoamisen ja työajan sijoittelun osalta. Esimerkiksi palvelutuotannon siirtäminen entistä enemmän ilta-aikaan ei olisi henkilöstön kannalta ongelmatonta. Työajan ja vapaan välinen raja on lisääntyneen kotona tehtävän etätyön aikana pyrkinyt hämärtymään entisestään. Muutos ei saa myöskään johtaa työpäivän pilkkomiseen tai lyhyisiin työvuoroihin. **Aukioloasetuksen kumoamisen myötä edellä mainituista asioista tuleekin olla virastolla ja henkilöstöllä yhtenäinen käsitys, eikä menettelytapoja ole syytä muuttaa yksipuolisesti tai yllättäen. Järjestöt korostavat, että mahdollinen virastotasolla tapahtuva työajan sijoittelun uudelleen arviointi tulisi tehdä henkilöstöä kuunnellen ja yhdessä sopien.**

Asiassa on myös huomioitava, että valtion palvelu- ja toimitilaverkon uudistamista koskeva hanke yhdessä ehdotetun sääntelyn kanssa voi johtaa odotettua nopeammin asiakaspalvelun uudelleen järjestelyihin ja siten myös työajan sijoittelun uudelleen arviointiin. Annettu hallituksen esitys ei kata em. hankkeen sääntelytarpeita, josta syystä **arvioita siitä miten suuria vaikutuksia aukiolosääntelyn uudistamisella ja yhteisten asiakaspalvelupisteiden avaamisella lopulta voisi olla virkamiesten työajan sijoitteluun, ei ole tehty. Lisäksi selvää on, että edellä mainitun hankkeen tavoitteiden toteuttaminen ja uudistuva aukiolosääntely edellyttävät aiempaa suurempaa taloudellista panostusta asiakaspalvelun kehittämiseen (ml. toimitilajärjestelyt).**

Osin haasteellisena nähdään viranomaisen tiedottamisvelvollisuuden toteutuminen. Järjestöt toteavat, että viranomaisten aukioloaikojen joustavuuden lisääminen ei saa johtaa tempoileviin aukiolokäytäntöihin, mikä voi pahimmillaan horjuttaa kansalaisten luottamusta viranomaistoimintaa kohtaan taikka johtaa oikeudenmenetyksiin. **Vaikka viranomaisten tuleekin arvioida aukiolonsa hallinnon palveluperiaatteen mukaisesti ja lakiehdotus sisältää erityisen viranomaisen tiedostusvelvollisuuden palveluajoista, riskinä on, ettei tieto tavoita kansalaista. Tästä syystä viranomaisten aukiolokäytäntöjä ja niistä tiedottamista tulisi myös seurata tiedotusvelvoitteen toteutumisen arvioimiseksi.**

Muut huomiot

Muilta osin järjestöt toteavat, että lausuntokierroksen 22.12.2021 – 31.1.2022. jälkeen tehdyt muutokset hallituksen esitykseen antavat selkeämmän kuvan sääntelykokonaisuudesta.

Niko Simola, johtaja, julkinen sektori
Ammattiliitto Pro ry

Julkisalan koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO ry:n puolesta
Markku Kojo, neuvottelupäällikkö.

Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry:n puolesta
Harri Turunen, sopimusasiantuntija